

Preliminarus vertimas

EUROPOS TARYBA
EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMAS

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA MILINIENĖ prieš LIETUVĄ

(Pareiškimo Nr. 74355/01)

SPRENDIMAS

STRASBŪRAS

2008 m. birželio 24 d.

GALUTINIS

2008-09-24

Byloje Milinienė prieš Lietuvą,

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

Pirmininkės Françoise Tulkens,
teisėjų Antonella Mularoni,
paskirto nuo Lietuvos Jean-Paul Costa,
Ireneu Cabral Barreto,
Dragoljub Popović,
Nona Tsotsoria,
Işıl Karakaş,

ir skyriaus kanclerio pavaduotojos Françoise Elens-Passos,
po svarstymo 2008 m. birželio 3 d. uždarame posėdyje,
skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

PROCESAS

1. Bylą prieš Lietuvos Respubliką pradėjo Lietuvos Respublikos pilietė Eglė Milinienė (toliau – pareiškėja), kuri 2001 m. balandžio 20 d. Teismui pateikė pareiškimą (Nr. 74355/01) prieš Lietuvą pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį.

2. Pareiškėjai atstovavo A. Liutvinskas, Vilniuje praktikuojantis advokatas. Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė) atstovavo jos atstovės D. Jočienė ir E. Baltutytė.

3. Pareiškėja teigė, kad, pažeidžiant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, ji buvo sukurstyta padaryti nusikaltimą, kurio, be valdžios institucijų įsikišimo, nebūtų dariusi.

4. Pareiškimas buvo priskirtas Teismo Trečiajam skyriui (Teismo Reglamento 52 taisyklės 1 dalis). Iš Skyriaus teisėjų pagal Reglamento 26 taisyklės 1 dalį buvo sudaryta Kolegija, nagrinėsianti bylą (Konvencijos 27 straipsnio 1 dalis).

5. 2004 m. lapkričio 1 d. Teismas pakeitė skyrių sudėtis (Reglamento 25 taisyklės 1 dalis). Byla buvo priskirta naujai suformuotam Antrajam skyriui (Reglamento 52 taisyklės 1 dalis). Nuo Lietuvos išrinkta teisėja Danutė Jočienė nusišalino nuo bylos nagrinėjimo (Reglamento 28 taisyklė). Dalyvauti vietoje jos Vyriausybė paskyrė nuo Prancūzijos išrinktą teisėją Jean-Paul Costa (Konvencijos 27 straipsnio 2 dalis ir Reglamento 29 taisyklės 1 dalis).

6. 2005 m. balandžio 26 d. nutarimu Teismas pareiškimą paskelbė iš dalies priimtiniu.

7. Po tai, kai Kolegija, atsiklaususi šalių nuomonės, nutarė, jog viešas svarstymas nereikalingas (Reglamento 59 taisyklės 3 dalis), šalys raštu pateikė savo pastabas dėl bylos esmės.

FAKTAI

8. Pareiškėja gimė 1964 m., gyvena Vilniuje, kur anksčiau dirbo teisėja.

I. BYLOS APLINKYBĖS

9. Šalių pateikti bylos faktai gali būti apibendrinti kaip nurodyta toliau.

10. 1998 m. birželio 10 d. į pareiškėją kreipėsi pažįstamas asmuo S.Š., su kuriuo, pasak pareiškėjos, ji tik aptarė savo automobilio pardavimo reikalus. Nežinant pareiškėjai, S.Š. slapta įrašė šio susitikimo pokalbį.

11. 1998 m. birželio 16 d. Specialiųjų tyrimų tarnyba (toliau – STT) gavo S.Š. skundą, kad pareiškėja reikalauja kyšio naujo automobilio pavidalu už S.Š. civilinio ieškinio priėmimą bei jo išsprendimą S.Š. turto varžytynes pripažįstant niekinėmis ir negaliojančiomis.

12. Tą pačią dieną STT kreipėsi į generalinio prokuroro pavaduotoją sankcionuoti nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį (toliau – modelis) vienerių metų laikotarpiui. Teikime STT nurodė:

„[STT] gavo [S.Š.] pareiškimą dėl [pareiškėjos] prievartavimo duoti kyšį už ieškininio pareiškimo priėmimą savo žinion ir jo išnagrinėjimą [S.Š.] naudai.

[Pareiškėja] (...) garantavo, kad jos priimtu teismo sprendimu varžytynės bus panaikintos. Už tai [pareiškėja] pareikalavo gero automobilio, kurį [S.Š.] turi nupirkti už savo pinigus.

Siekiant dokumentuoti bei nutraukti [pareiškėjos] neteisėtą veiką, (...) su STT pareigūnais sutikęs bendradarbiauti [S.Š.] (...) imituotų šiuos nusikaltimus: papirkimą ir operacijų su pinigais ar vertybiniais popieriais norminių aktų pažeidimą (...), [pagal] LR BK 284 ir 329 str.

[Modelis] bus realizuotas pagal atskirą operatyvinių priemonių planą, kurį vykdys STT pareigūnai.

Pagrindas – [S.Š.] pareiškimas (...).”

13. Generalinio prokuroro pavaduotojas 1998 m. birželio 17 d. sankcionavo modelį. Modelio tekstas pakartojo 1998 m. birželio 16 d. STT teikimo tekstą.

14. 1998 m. spalio 8 d. STT generaliniam prokurorui parašė laišką, kuriame informavo apie žemiau nurodytus faktus, nustatytus iš slapta, panaudojant STT suteiktą techninę įrangą, S.Š. įrašytų pokalbių:

a) iki 1998 m. birželio 16 d. S.Š. buvo tris kartus susitikęs su pareiškėja: birželio 10 d. jos darbo kabinete, birželio 16 d. 11 val. 30 min. dar kartą jos darbo kabinete, birželio 16 d. 17 val. S.Š. automobilyje. Susitikimų metu pareiškėja reikalavo 10 000 JAV dolerių kyšio už S.Š. civilinio ginčo išsprendimą jo naudai. 1998 m. birželio 17 d. sankcionavus modelį, STT pareigūnai davė pinigus S.Š. Minėtos dienos ryte S.Š. pareiškėjai perdavė

1000 JAV dolerių, o tos pačios dienos popietę – dar 9000 JAV dolerių, kurie buvo skirti naujam pareiškėjos automobiliui. 1998 m. birželio 17 d. vakare susitikimo metu pareiškėja surašė S.Š. civilinį ieškinį ir paaiškino jam tolesnę proceso eigą. 1998 m. birželio 30 d. pareiškėja papildomai paaiškino S.Š. apie proceso eigą, garantuodama jam palankaus sprendimo priėmimą.

b) 1998 m. rugsėjo 11 d. pareiškėja paprašė S.Š. nupirkti naujas žiemes padangas jos automobiliui. 1998 m. rugsėjo 24 ir 25 d. pareiškėja informavo S.Š., kad gali prireikti daugiau pinigų papirkti kai kuriuos aukštesnės instancijos teismo teisėjus. 1998 m. rugsėjo 28 d. pareiškėja iš S.Š. priėmė 500 JAV dolerių kyšį žieminėms padangoms. Ta pačią dieną pareiškėja iš jo gavo ir 1000 JAV dolerių, skirtus papirkti aukštesnės instancijos teismo teisėjus. Taigi iš viso pareiškėja priėmė 10 500 JAV dolerių kyšį, taip pat 1000 JAV dolerių kyšį, skirtą papirkti aukštesnės instancijos teismo teisėjus.

15. STT taip pat teigė, kad bylos medžiagoje nėra duomenų, kad pareiškėja būtų kaip nors netinkamai provokuojama, nes pareiškėja:

- rekomendavo S.Š. advokatą civilinei bylai;
- surašė S.Š. ieškinį, garantuodama jam palankaus sprendimo priėmimą;
- užregistravo S.Š. bylą teisme ir pasiėmė ją sau nagrinėti;
- po kyšio priėmimo nusipirko naują automobilį bei
- savo iniciatyva keletą kartų susitiko su S.Š., garantuodama jam palankaus sprendimo priėmimą.

16. 1998 m. spalio 10 d. pareiškėja buvo sulaikyta savo darbo kabinete imanti 4000 JAV dolerių kyšį iš S.Š. Tą pačią dieną dėl pareiškėjos patraukimo baudžiamojon atsakomybėn STT raštu kreipėsi į generalinį prokurorą, kuris nutarė pareiškėjai iškelti baudžiamąją bylą už kyšio priėmimą (tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 282 straipsnis).

17. 1998 m. spalio 12 d. generalinis prokuroras kreipėsi į Seimą, prašydamas panaikinti pareiškėjos teisėjos imunitetą ir sustabdyti jos įgaliojimus iki baudžiamosios bylos pabaigos. Kreipimesi pažymėta, kad pareiškėja reikalavo ir priėmė kyšį iš S.Š. 1998 m. lapkričio 5 d. Seimas panaikino pareiškėjos imunitetą. Prezidentas 1998 m. lapkričio 10 d. dekretu atleido pareiškėją iš teisėjos pareigų.

18. S.Š. mirė 1999 m. balandžio 12 d.

19. 1999 m. gegužės 25 d. pareiškėjai buvo pareikšti kaltinimai stambaus masto kyšio priėmimu (tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 282 straipsnio 2 dalis), sukčiavimu (274 straipsnis) ir piktnaudžiavimu tarnyba (285 straipsnis). 1999 m. rugpjūčio 4 d. prokuratūra atmetė pareiškėjos prašymą nutraukti bylą. 1999 m. rugpjūčio 9 d. byla buvo perduota Vilniaus apygardos teismui, kurio teisėjas 1999 m. rugpjūčio 17 d. atidavė pareiškėją teismui dėl aukščiau nurodytų kaltinimų.

20. 1999 m. spalio 7 d. pareiškėja paprašė Vilniaus apygardos teismą kreiptis į Konstitucinį Teismą, kad šis ištirtų Operatyvinės veiklos įstatymo atitikimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Pareiškėja teigė, kad

Įstatymas tinkamai neapsaugo asmenų nuo galimo pareigūnų kurstymo padaryti nusikalstamas veikas. Be to, buvo teigiama, kad Įstatymo prokurorams suteikti įgaliojimai sankcionuoti modelį, kuris leido privatiems asmenims, tokiems kaip S.Š., imituoti nusikalstamus veiksmus ir išvengti baudžiamosios atsakomybės, viršija Konstitucijoje nustatytą prokurorų kompetenciją. Tad modelius sankcionuoti turėtų tik teismai. Pareiškėja taip pat tvirtino, kad tokioms priemonėms, kaip slaptas telefoninių pokalbių klausymasis, pagal Įstatymą reikalinga teisėjo sankcija.

21. 1999 m. spalio 8 d. Vilniaus apygardos teismas patenkino minėtą prašymą ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas ištirti, ar Operatyvinės veiklos įstatymas neprieštaruoja Konstitucijai. 2000 m. gegužės 8 d. Konstitucinis Teismas nutarė, kad minėtas teisės aktas iš esmės neprieštaruoja Konstitucijai (žr. *Ramanauskas prieš Lietuvą*, [GC], Nr. 74420/01, 34 p.).

22. Bylos nagrinėjimo metu Vilniaus apygardos teismas kaltinimą sukčiavimu perkvalifikavo į pasikėsinimą papirkti valstybės pareigūnus.

23. 2000 m. rugsėjo 22 d. Vilniaus apygardos teismas nuteisė pareiškėją už stambaus masto kyšio priėmimą (tuo metu galiojusio Baudžiamojo kodekso 282 straipsnio 2 dalis), pasikėsinimą papirkti valstybės pareigūnus (16 ir 284 straipsniai) bei piktnaudžiavimą tarnyba (285 straipsnis). Pareiškėja buvo išteisinta dėl sukčiavimo (274 straipsnis). Pareiškėjai buvo paskirta ketverių metų laisvės atėmimo bausmė, atimta teisė penkerius metus dirbti valstybinėse teisėsaugos institucijose, konfiskuojant jai nuosavybės teise priklausančią turtą. Teismas, nustatydamas pareiškėjos kaltę, daugiausia rėmėsi modelio realizavimo metu S.Š. darytais įrašais ir padarė išvadą, kad pareiškėja iš jo 1998 m. birželio 17 d. priėmė 10 000 JAV dolerių bei vėliau 1998 m. rugsėjo 28 d. 500 JAV dolerių kyšį. 1998 m. rugsėjo 28 d. pareiškėja iš S.Š. gavo dar 1000 JAV dolerių, kurie buvo skirti papirkti aukštesnės instancijos teismo teisėjus, kad šie apeliacinio skundo atveju užtikrintų S.Š. palankaus sprendimo priėmimą. Teismas nustatė, kad už kyšį pareiškėja surašė S.Š. civilinį ieškinį (1998 m. birželio 7 d. vakare), pasirūpino, kad būtų paskirta nagrinėti šią bylą ir pradėjo ją nagrinėti. Teismas nenustatė, kad 4000 JAV dolerių, 1998 m. spalio 9 d. pareiškėjos gauti iš S.Š., būtų buvę panaudoti kokiam nors nusikalstamam tikslui. Todėl pareiškėja dalyje dėl minėtų pinigų priėmimo buvo išteisinta.

24. Dėl pareiškėjos nurodyto kurstymo teismas pasisakė:

“[S.Š.] veiksm[ai] visumoje nevertin[tini] kaip provokacij[a], nes jis veikė pagal įstatymo nustatyta tvarka sankcionuotą [modelį], iš jo [1998 m. birželio 16 d.] pareiškimo matosi, kad įstatymo nustatyta tvarka kreipėsi į teisėsaugos pareigūnus dėl [pareiškėjos], jo nuomone, nusikalstamų veiksmų. (...) Byloje nėra objektyvių įrodymų, kad tarp [pareiškėjos] ir [S.Š.] buvo artimi ar net intymaus pobūdžio santykiai, kad teisiškai [S.Š.] būtų realiai [grasinęs] (...).

(...) Modelis buvo sankcionuotas 1998 06 17 d., o [S.Š.] į STT pareigūnus kreipėsi 1998 06 16 d. ir tą pačią dieną su pareigūnų duotu diktofonu padarė pokalbio su

[pareiškėja] garso įrašus (...). (...) [Š]ie garso įrašai yra tinkami įrodymai byloje, nes jie buvo daromi kaip operatyviniai veiksmai pirminei informacijai apie nusikaltimą gauti, patikrinti (...). (...) [Tik] STT pareigūna[ms] išanalizav[us] jau turimą pirminę informaciją apie [pareiškėjos] nusikalstamus ketinimus, įstatymo nustatyta tvarka sankcionavus [m]odelį, 1998 06 17 d. [S.Š.] „prisijungė“ prie [pareiškėjos] besitęsiančių, bet nepasibaigusių, nusikaltimų (...). Kolegijos nuomone, [S.Š.] [m]odelyje nustatytų ribų neperžengė.“

25. Teismas kaip pareiškėjos kaltę pagrindžiantį įrodymą atmetė 1998 m. birželio 16 d. 9 val. slapta padarytą telefoninio pokalbio tarp pareiškėjos ir S.Š. garso įrašą, nes šis darytas nesant teisėjo sankcijos. Tačiau teismas nerado pagrindo pripažinti neleistiniais kitų S.Š. įrašytų pokalbių su pareiškėja.

26. Pareiškėjai padavus apeliacinį skundą, 2000 m. lapkričio 23 d. Apeliacinis teismas pakeitė žemesnės instancijos teismo nuosprendį: panaikino nuosprendžio dalį dėl pareiškėjos nuteisimo už piktnaudžiavimą tarnyba, tačiau paliko galioti nuosprendį dėl pareiškėjos nuteisimo už kyšio priėmimą ir pasikėsinimą papirkti. Laisvės atėmimo bausmė liko nepakeista. Apeliacinis teismas taip pat atmetė 1998 m. birželio 16 d. anksti ryte darytą telefoninio pokalbio įrašą, tačiau teismas nusprendė, kad kiti S.Š. slapta daryti pokalbių su pareiškėja įrašai bei kiti įrodymai, surinkti realizuojant modelį, yra teisėti, juose nėra duomenų, leidžiančių teigti, jog pareiškėja buvo sukurstyta padaryti nusikalstamas veikas.

27. Pareiškėja pateikė kasacinį skundą, kuriame teigė nuo 1998 m. birželio 10 d. iki 1998 m. spalio 9 d. darytų pokalbių su S.Š. įrašus esant neteisėtus, tvirtino, kad jie negalėjo būti tinkami įrodymai, pagrindžiantys jos kaltę. Pareiškėja taip pat tvirtino, kad S.Š. ir pareigūnai išprovokavo ją padaryti nusikalstamas veikas, kurių ji nesirengė daryti. Dėl pastarojo aspekto pareiškėja skundėsi, kad pareigūnai neturėjo pagrindo įtarti ją rengiantis priimti kyšį, nes jos 1998 m. birželio 10 d. pokalbis su S.Š. patvirtina tik tai, kad jie aptarė pareiškėjos ketinimą parduoti automobilį. Pareiškėja tvirtino, kad S.Š. savo 1998 m. birželio 16 d. pareiškime STT smarkiai iškraipė faktus. Pareiškėja taip pat teigė, kad pareigūnai, realizuodami modelį, viršijo jo ribas, kadangi davė žymiai didesnę pinigų sumą nei reikalinga pareiškėją nuteisti už kyšio priėmimą. Pareiškėja tvirtino, kad visi S.Š. ir pareigūnų tyrimo veiksmai turėjo būti nutraukti pareiškėjai gavus pirmuosius 1000 JAV dolerių 1998 m. birželio 17 d. ryte. Vėlesni mokėjimai buvo skirti neproporcingai pasunkinti kaltinimą (kyšio priėmimą) ir pasiekti, kad pareiškėja padarytų naują nusikaltimą (pasikėsinimą papirkti aukštesnės instancijos teismo teisėjus), kuris nebuvo numatytas sankcionuojant modelį.

28. 2001 m. kovo 13 d. Aukščiausiasis Teismas pakeitė apeliacinės instancijos teismo nuosprendį, tačiau paliko galioti jį dalyje dėl pareiškėjos nuteisimo už kyšio priėmimą bei pasikėsinimą papirkti aukštesnės instancijos teismo teisėjus. Bausmė pareiškėjai nebuvo pakeista. Dėl

pareiškėjos nurodyto kurstymo, Aukščiausiasis Teismas, *inter alia*, konstatavo:

„1998 m. birželio 10 d. pokalbio (...) garso įrašė užfiksuota, jog [S.Š.] prašo [pareiškėjos] priimti jo ieškinį ir varžytines (...) pripažinti negaliojančiomis. [Pareiškėja] nors ir nenoriai, bet sutinka priimti [S.Š.] ieškinį, o pati paprašo [S.Š.] parduoti jos mašiną. Šį garso įrašą [S.Š.] kartu su savo pareiškimu pateikė [STT], pareiškime nurodydamas, kad [pareiškėja] reikalauja iš jo kyšio (...). Tai buvo pirminė informacija apie rengiamą nusikaltimą (Operatyvinės veiklos įstatymo – toliau tekste OVĮ 4 str. 1 d.). Kadangi [informacija] buvo nepakankama operatyviniams tyrimams atlikti, STT pareigūnai nutarė ją patikrinti (OVĮ 4 str. 2 d. 2 p.). Tuo tikslu 1998 m. birželio 16 d. [S.Š.] buvo duotas diktofonas slaptam jo [kitų] pokalbių su [pareiškėja] fiksavimui. Šio patikrinimo metu buvo nustatyta, kad [pareiškėja] jau kuris laikas pageidauja įsigyti naujesnį automobilį (...). (...) Ji prašė [S.Š.] parduoti jos turimą automobilį, o už gautus pinigus nupirkti jai naujesnį automobilį. [S.Š.] [pareiškėjai] paaiškino, kad [tarp] parduodamo ir pageidaujamo automobilių kainų [bus] skirtumas (...) ir (...) pasiūlė kainų skirtumą kompensuoti savo pinigais už tai, kad [pareiškėja] priims (...) ir jo naudai išspręs civilinį ieškinį (...). Su šiuo pasiūlymu [pareiškėja] sutiko, t. y. pasitvirtino pirminė informacija, kad [pareiškėja] rengiasi priimti kyšį. Kasacinių skundų argumentai, kad [pareiškėja] buvo provokuojama padaryti nusikaltimą, yra nepagrįsti. Aptartos aplinkybės patvirtina, kad [pareiškėja] norėjo gauti kyšį, nes niekieno neverčiama tuoj pat po pasiūlymo sutiko jį priimti. Audioįrašų turinys patvirtina, kad dar 1998 m. birželio 16 d. [S.Š.] su [pareiškėja] susitarė dėl konkretaus kyšio dalyko – dėl (...) automobilio (...), kurio kaina 10000 JAV dolerių (...). Konkretus susitarimas dėl kyšio atitinka rengimosi padaryti nusikaltimą, numatytą LR BK 282 str., stadiją. Nusikalstamą veiką imituojantis elgesio modelis buvo patvirtintas tik sekančią dieną, t. y. 1998 m. birželio 17 d. Todėl juo [pareigūnai] (...) „[prisijungė]“ prie jau daromo nusikaltimo, kas atitinka (...) Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimo reikalavimus. (...) [Nors] [S.Š.] interesas paduoti ieškinį (...) pažįstamai teisėjai (...) buvo neteisėtas [,] (...) tačiau ir ši aplinkybė nedaro nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio neteisėtu, nes (...) buvo siekiama apginti svarbesnį valstybės interesą – kad teisėju nedirbtų asmuo, sutikęs priimti kyšį (...). (...) Pasiūlymo priimti kyšį negalima laikyti aktyviu spaudimu padaryti nusikaltimą, ką operatyvinės veiklos subjektams draudžia daryti OVĮ 8 str. 1 d. 3 p., kas prieštarautų ir 2000 m. gegužės 8 d. Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatoms. (...) Nusikalstamos veikos imitacijos elgesio modelis (...) [toks, koks buvo sankcionuotas šioje byloje] patvirtina, kad jo ribos buvo apibrėžtos ne veiksmų skaičiumi, o nurodant BK straipsnius, numatančius atsakomybę už leidžiamus imituoti nusikaltimus (...). 1998 m. birželio 17 d. STT pareigūnai negalėjo nutraukti modelio realizavimo, nes buvo būtina nustatyti, ar [pareiškėja] tesės savo pažadą – ar priims [S.Š.] ieškinį savo žinion ir ar jį išspręs ieškovo naudai. Nuo tolesnio [pareiškėjos] elgesio priklausė jos veiksmų kvalifikavimas: [pareiškėjai] atsisakius priimti ieškinį savo žinion, jos veiką būtų reikėję kvalifikuoti ne pagal LR BK 282 str. 2 d., o pagal LR BK 274 str. 3 d. (sukčiavimas padarytas stambiu mastu). Laiko požiūriu modelio ribos taip pat nebuvo viršytos, nes (...) modelis sankcionuo[ta]s vienerių metų laikotarpiui (...). Realizuojant modelį surinkti įrodymai (...) patvirtina, kad [pareiškėja] uoliai stengėsi įvykdyti [S.Š.] duotą pažadą, be teismo pirmininko žinios (...) priėmė ir pataisė [S.Š.] ieškininio pareiškimo projektą, rinko ieškovui palankius įrodymus, šiuo klausimu konsultavosi su savo motina, (...) advokate, su [S.Š.] aptarinėjo jo civilinės bylos klausimus net savo atostogų metu.“

29. Aukščiausiasis Teismas taip pat konstatavo, kad S.Š. padaryti įrašai buvo pagrįstai pripažinti leistinais įrodymais, o neteisėtai gautas įrodymas

(slapta darytas 1998 m. birželio 16 d. telefoninis pokalbis; 26 p. aukščiau) pagrįstai atmestas. Tokia nutartis buvo galutinė.

30. Atlikusi bausmę pareiškėja buvo paleista iš įkalinimo įstaigos.

II. BYLAI REIKŠMINGA VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA, TAIP PAT TARPTAUTINĖ TEISĖ

31. Bylai reikšminga vidaus teisė ir praktika, taip pat tarptautinė teisė pateiktos 2008 m. vasario 5 d. sprendime byloje *Ramanauskas prieš Lietuvą* ([GC] Nr. 74420/01, 31-37 p.).

TEISĖ

I. TARIAMAS KONVENCIJOS 6 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

32. Pareiškėja tvirtino, kad buvo sukurstyta padaryti nusikaltimą, pažeidžiant Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį, kuris, be kita ko, numato:

„Kai yra sprendžiamas tam [tikram asmeniui] (...) pareikšto kokio nors baudžiamojo kaltinimo klausimas, toks asmuo turi teisę, kad bylą (...) teisingai išnagrinėtų (...) teismas. (...)“

33. Vyriausybė teigė, kad Teismas nekompetentingas spręsti pareiškėjos skundo, nes jis susijęs daugiausia su fakto klausimais ir vidaus teisės taikymu, tad skundo nagrinėjimas taptų „ketvirta instancija“. Vyriausybė tvirtino, kad bet kuriuo atveju pareigūnai neprovokavo pareiškėjos, todėl realizuojant nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelį šioje byloje Konvencijos 6 straipsnis nebuvo pažeistas. Vyriausybė pabrėžė, kad S.Š. kreipėsi į pareigūnus, skųsdamasis dėl tariamai neteisėto pareiškėjos elgesio. Dėl to, siekiant apginti visuomenės interesus, remiantis pirmine S.Š. pateikta informacija, kad pareiškėja reikalauja kyšio, buvo sankcionuotas modelis. Sankcionuojant ir realizuojant modelį buvo siekiama „prisijungti“ prie nusikalstamų veiksmų, kuriuos pareiškėja rengėsi daryti ir kontroliavo. Aktyvūs pareiškėjos veiksmai – S.Š. civilinio ieškinio surašymas, priėmimas jo nagrinėti teisme ir pažadėjimas papirkti aukštesnės instancijos teismo teisėjus – rodo, kad pareiškėja šiuos nusikaltimus būtų padariusi net ir be S.Š. bei pareigūnų įsikišimo. Pareigūnai pareiškėjai negrasino, nedarė jokio kito neleistino spaudimo. Aplinkybė, kad pareiškėja buvo teisėsaugos pareigūnė, pasunkino jos kaltę, nes ji gerai suprato savo veiksmų neteisėtumą. Todėl darytina išvada, kad nebuvo jokio kurstymo padaryti nusikaltimą.

34. Pareiškėja teigė, kad sankcionuojant ir realizuojant modelį jos atžvilgiu buvo pažeista jos teisė į teisingą teismą. Pareiškėja tvirtino, kad

modelis panaudotas pažeidžiant nacionalinės teisės reikalavimus. Ji taip tvirtino, kad pradinė S.Š. 1998 m. birželio 16 d. pareigūnams pateikta informacija buvo nepakankama įtarti ją rengiantis priimti kyši. Tad šioje byloje modelio sankcionavimas buvo skirtas gauti įrodymus apie naują nusikalstamą veiką, o ne ištirti rengiamą daryti nusikaltimą. Pareiškėja tvirtino, kad dėl to ji buvo išprovokuota padaryti nusikaltimą – priimti kyši, kurį suorganizavo S.Š. su pareigūnais. Be to, veiksmai modelyje nebuvo tinkamai suformuoti, nes pareiškėjos pradinio 1000 JAV dolerių kyšio priėmimas būtų buvęs pakankamas pagrindas ją suimti ir nutraukti neteisėtus veiksmus, kaip nurodyta modelyje. Vietoj to pareigūnai leido pareiškėjai toliau tęsti veiksmus, kol ji priėmė kyšių už 10 500 JAV dolerių ir padarė naują nusikaltimą (pasikėsino papirkti aukštesnės instancijos teismo teisėjus). Pareiškėja teigė, kad be pareigūnų įsikišimo minėtų nusikaltimų nebūtų padariusi. Pareiškėja skundėsi dėl to, kad nacionaliniai teismai nepasisakė dėl pareigūnų atsakomybės už pareiškėjos provokavimą klausimo. Dėl to pareiškėja padarė išvadą, kad buvo pažeista jos teisė į teisingą teismą pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį.

35. Teismas vadovaujasi neseniai priimtu *Ramanausko* sprendimu (*loc. cit.*, 49-74 p.), kuriame išplėtojo kurstymo, prieštaraujančio Konvencijos 6 straipsnio 1 daliai, bei teisėtų slaptų specialiųjų tyrimo metodų, naudojamų ikiteisminiame tyrime, koncepcijų atskyrimą. Pastarųjų metodų atžvilgiu turi būti numatytos priemonės, kaip išvengti piktnaudžiavimo. Teismas jau yra konstatavęs, kad jo funkcija pagal Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį yra patikrinti, ar nacionaliniai teismai tinkamai įvertino tariamą kurstymą, ir užtikrinti tinkamą kaltinamojo gynybos teisių įgyvendinimą, ypač proceso rungtyniškumo ir šalių lygiateisiškumo principus (sprendimas byloje *Edwards ir Lewis prieš Jungtinę Karalystę*, [GC], Nr. 39647/98 ir 40461/98, 46-48 p., ECHR 2004-X). Šiuo požiūriu minėtas vertinimas nėra nagrinėjimas „ketvirtąją instanciją“, kaip teigė Vyriausybė.

36. *Ramanausko* sprendimo 55 p. Teismas konstatavo:

„Policijos kurstymu laikytini tokie pareigūnų veiksmai, kurie (nepaisant to, ar pareigūnai būtų saugumo pajėgų atstovai ar asmenys, veikę pagal jų instrukcijas) neapsiriboja iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu, bet daro subjektui tokią įtaką, kad, siekiant įrodyti nusikalstamą veiką, t. y. surinkti įrodymus ir pradėti baudžiamąjį persekiojimą, sukursto ji padaryti nusikaltimą, kuris priešingu atveju nebūtų padarytas (žr. *Teixeira de Castro* [1998 m. birželio 9 d. sprendimą, Reports of Judgments and Decisions 1998-IV], (...) p. 1463, 38 p. ir, priešingai, *Eurofinacom prieš Prancūziją* (nut.), Nr. 58753/00, ECHR 2004-VII).“

37. Vertindamas, ar pareigūnai apsiribojo „iš esmės pasyviu nusikalstamos veikos tyrimu“, Teismas atsižvelgė į žemiau nurodytas aplinkybes. Nebuvo duomenų, kad pareiškėja anksčiau būtų padariusi nusikalstamų veikų, ypač susijusių su korupcija. Kita vertus, iniciatyvos ėmėsi privatus asmuo S.Š., kuris, supratęs, kad pareiškėja reikalautų kyšio už bylos išsprendimą jo naudai, kreipėsi į pareigūnus. Po to pareigūnai kreipėsi į generalinio prokuroro pavaduotoją, kuris sankcionavo modelį ir

vykdė tolesnį tyrimą nusikalstamą veiką imituojančio elgesio modelio, kuris suteikė S.Š. imunitetą nuo baudžiamojo persekiojimo mainais už įrodymų prieš įtariamą nusikaltimo padarymu asmenį užtikrinimą, ribose.

38. Atsižvelgiant į tai, kad S.Š., policijos pareigūnų leidimu, siūlė dideles finansines paskatas ir buvo jų aprūpintas technine įranga S.Š. ir pareiškėjos pokalbiams įrašyti, akivaizdu, kad policijos pareigūnai darė įtaką įvykių eigai. Tačiau, atsižvelgiant į tai, kad pareigūnai turėjo pareigą patikrinti pareiškimus dėl nusikaltimų, bei į tai, kad yra svarbu užkirsti kelią neigiamai teismų korupcijos įtakai teisės viršenybės principui demokratinėje visuomenėje, Teismas nenustato, kad pareigūnai piktnaudžiavo. Teismas taip pat nenustato, kad pareigūnų vaidmuo buvo lemiamas. Lemiamas veiksnys buvo S.Š. ir pareiškėjos elgesys. Todėl, Teismas pripažįsta, kad, atsižvelgus į viską, galima teigti, kad pareigūnai „prisijungė“ prie nusikalstamos veikos, o ne ją inicijavo. Tad jų veiksmai neperžengė slaptųjų agentų veiklos ir neprilygo *agents provocateurs* veiksams, galimai pažeidžiantiems Konvencijos 6 straipsnio 1 dalį (palyg. aukščiau minėtas *Teixeira de Castro prieš Portugaliją* sprendimas, 31-39 p.; *Sequeira prieš Portugaliją*, (nut.), Nr. 73557/01, ECHR 2003-VI).

39. Vis dėlto Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebūtų pažeista tik tuo atveju, jei pareiškėja galėjo veiksmingai kelti kurstymo klausimą. Šiuo atžvilgiu Teismas pažymi, kad pareiškėja nacionaliniuose teismuose galėjo pateikti aiškius argumentus dėl provokacijos (žr. 28 p. aukščiau). Teismas pastebi, kad dėl šių argumentų buvo motyvuotai pasisakyta, ypač Aukščiausiojo Teismo, atmetusio pareiškėjos kasacinį skundą (ištraukos pacituotos 29 p. aukščiau). Kaip Teismas jau yra pažymėjęs, S.Š. pareigūnams pranešus apie pareiškėją, atsirado pakankamas pagrindas pradėti tyrimą. Buvo nustatyta, kad S.Š. su pareiškėja nesiejo jokie santykiai, dėl kurių galima būtų daryti išvadą, jog S.Š. slapta ketino įskusti pareiškėją (žr. 25 p. aukščiau ir pirmosios instancijos teismo nuosprendžio ištrauką). Modelis buvo teisėtai suplanuotas ir įgyvendintas. Be to, prokuratūra modelį tinkamai kontroliavo, nors teisminė kontrolė tokiam slaptam tyrimui būtų buvusi tinkamesnė.

40. Teismas dar kartą pabrėžia, kad, spręsdamas pareiškėjos ginčą, negali pakeisti nacionalinių teismų nustatytų faktų. Pakanka pažymėti, kad pareiškėja turėjo galimybę ginčyti prieš ją surinktų įrodymų tikrumą ir teisingumą. Ir pati pareiškėja specialiai nesiskundė Teismui dėl rungtyniškumo ar lygiateisiškumo trūkumo procese (žr. *a contrario* jau minėtą sprendimą byloje *Edwards ir Lewis prieš Jungtinę Karalystę*, 46 p.; *Shannon prieš Jungtinę Karalystę* (nut.), Nr. 67537/01, ECHR 2004-IV).

41. Atsižvelgdamas į nurodytus argumentus, Teismas konstatuoja, kad Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis nebuvo pažeista.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

Nustato, kad nebuvo pažeista Konvencijos 6 straipsnio 1 dalis.

Surašyta anglų kalba, paskelbta raštu 2008 m. birželio 24 d., remiantis Teismo Reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Françoise Elens-Passos
Kanclerio pavaduotoja

Françoise Tulkens
Pirmininkė